

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญของชาวไทย ที่แสดงด้วยความคิด จิตใจ และการกระทำที่ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน และแสดงถึงจิตวิญญาณของความเป็นไทย เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยของชาติไทย โดยมีคนไทยทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) วัฒนธรรมจึงเป็นมรดกที่สำคัญของชาติ เป็นเครื่องหมายแห่งความภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมาและสืบทอดมาสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน (สมใจ ลิขิตปรีดา, 2535)

วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน สังคม และสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ย่อมเกิดขึ้น คงอยู่ และปรับเปลี่ยนอย่างสัมพันธ์กับบริบทของชุมชนและสังคม มีขอบข่ายครอบคลุมถึงระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา และพฤติกรรมของกลุ่มชน เช่น ค่านิยม โลกทรรศน์ จริยธรรม เพลง ดนตรี การละเล่น การแสดง ขนบธรรมเนียม และประเพณี ภาษาวรรณกรรม ฯลฯ วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจึงมีความสำคัญ คือ 1. เป็นเครื่องแสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่มชน 2. ทำให้เกิดความรักและความผูกพันต่อท้องถิ่น 3. ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชน 4. เป็นปัจจัยในการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นและ 5. เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในวิทยาการแขนงต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน เป็นวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมาจากวัฒนธรรมของอาณาจักรลานนาและล้านช้างทั้งในด้านคติธรรม ความเชื่อ ประเพณี ภาษาและ

และวรรณกรรม ฉะนั้นการศึกษาวรรณกรรมอีสานจะทำให้เห็นสภาพสภาวะของสังคมอีสาน ความเชื่อ ค่านิยม คติธรรม อุดมการณ์ทางสังคมของชาวอีสานอย่างชัดเจน วรรณกรรมอีสานมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มของชาวบ้าน รูปแบบของวรรณกรรมจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือตอบสนองความเชื่อของสังคมท้องถิ่นอีสาน และเป็นการสะท้อนสังคมที่เฉพาะของชาวท้องถิ่นอีสาน มีเอกลักษณ์และมีความแตกต่างกับวรรณกรรมของภาคอื่น ๆ ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา ภาษา สำนวนโวหาร คุณค่า อันได้แก่ ความงาม หรือสุนทรียภาพและสาระที่เป็นประโยชน์ต่อจิตใจ ความเชื่อ และอุดมการณ์ของสังคม และจริยธรรมอันสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม จึงทำให้วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานแตกต่างไปจากวรรณกรรมภาคอื่น ๆ อนึ่งอีสานเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีวิวัฒนาการอันยาวนานในดินแดนสยามประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคอีสานใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความร่ำรวยทางด้านวัฒนธรรม และมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง สิ่งเหล่านี้เกิดจากการผลึกวิถีชีวิตของประชาชนในภูมิภาคที่สืบสานต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ซึ่งยืนยันถึงความเหมาะสมและความดีงามของวัฒนธรรมของชนชาวอีสานได้ อีสานตอนใต้หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยจังหวัด 7 จังหวัด คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และยโสธร มีประชาชนที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิม 3 เชื้อชาติ คือ เขมร ส่วยและเยอ มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ สืบทอดวัฒนธรรมจากเขมร - ส่วยและสืบทอดวัฒนธรรมโคราช เมื่อเทียบลักษณะวัฒนธรรมอีสานเหนือ จะเห็นได้ว่าประชาชนในส่วนนี้ มีวัฒนธรรมบางส่วนที่แตกต่างไปจากประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกัมพูชา เช่น บุรีรัมย์ สุรินทร์และศรีสะเกษที่ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมบางส่วนจากเขมร ไม่ว่าจะเป็นภาษา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ (ชวีช ปุณโณทก, 2521, 2526, 2527)

นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่ากันต่อ ๆ มา โดยมุ่งให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจ ในขณะที่เดียวกันก็สอดแทรกคติธรรมหรือข้อคิด

ต่าง ๆ ไว้ให้ด้วย เรื่องราวที่เล่ากันดังกล่าวนี้อาจเล่ากันอยู่ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งเรียกว่านิทานพื้นบ้าน ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทวรรณกรรมพื้นบ้าน ในหมวดภาษาและวรรณกรรม ดังนั้นนิทานที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นบ้านจึงย่อมมีความผิดแผกแตกต่างกันไป ตามสภาพความเป็นอยู่ของชนในหมู่บ้านนั้น, ความเชื่อ การประกอบอาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ การคมนาคม วัฒนธรรมประเพณี สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีส่วนให้นิทานพื้นบ้านเกิดขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2523, 2525) นอกเหนือจากให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วเป็นที่ยอมรับกันว่า นิทานพื้นบ้านหลายเรื่องมีคุณค่าในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และรักษาบรรทัดฐานของสังคมด้วย เช่น สอนให้รู้จักขยันขันแข็ง ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ บางเรื่องสอนไม่ให้ถูกผู้ที่ค้อยกว่าคน บางเรื่องสอนให้เก็บสะสม ฯลฯ นิทานไม่ใช่ให้ข้อคิดแต่เฉพาะผู้ฟังที่เป็นเด็กเท่านั้น นิทานหลายเรื่องให้ข้อคิดแก่ผู้ใหญ่ในด้านความประพฤติปฏิบัติชอบ อยู่ในระเบียบอันดีของสังคม นิทานได้ชี้ให้เห็นลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ (ประคอง นิมมานเหมินทร์, 2531) บางครั้งการเล่านิทานมิได้เล่าออกมาตรง ๆ กลับจำลองพฤติกรรมไว้ในตัวละครที่เป็นสัตว์ หรือตัวละครที่เป็นมนุษย์ ทั้งยังปรุงแต่งเรื่องให้มีสภาพเกินความเป็นจริง ดังจะพบว่าเรื่องเล่าบางเรื่อง ผู้เล่าพาผู้ฟังออกจากโลกแห่งความเป็นจริง สู่อีกโลกแห่งจินตนาการที่สร้างความบันเทิงให้ผู้ฟัง จึงไม่น่าแปลกใจที่เรื่องเล่าต่าง ๆ นั้นยังฟังกันได้ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย (สุกัญญา ภัทรราชย์, 2526)

ด้วยเหตุที่นิทานรับใช้ชีวิตได้หลายแง่หลายมุม ในหมู่ประชาชนจึงนิยมฟังกันมาก วรรณกรรมนิทานจึงให้คุณค่าแก่ผู้ฟัง ทั้งยังทำหน้าที่เป็นกระจกเงาสสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ความเชื่อ คตินิยม ตลอดจนอารมณ์ขันของสังคมที่เป็นเจ้าของนิทาน (จารุวรรณ ชรรณวัตร, 2521) ผู้ใหญ่มักใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนลูกหลาน เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามที่สังคมกำหนดนับแต่อดีตมาแล้ว นิทานจึงมีบทบาทอยู่ในสังคมทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของเด็ก ๆ (วินัย สุกใส, 2528) การฟังนิทานเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจ และชอบมาก นิทานพื้นบ้านจึงเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน

ที่สำคัญ นอกจากเป็นการสร้างความสนใจในการเรียนของเด็กแล้ว ยังเป็นการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมจรรยา รูปแบบการดำเนินชีวิต ค่านิยมของสังคม

นิทานพื้นบ้านของชาวอีสานมีลักษณะเฉพาะของตน มิใช่แต่จะมีความไพเราะสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังเป็นกุศโลบายที่จะสอดแทรกหลักธรรมของพระพุทธองค์ให้ซึมซาบเข้าถึงประชาชนทุกชั้นสังคมทั่วไป ดังนั้นชาวอีสานตั้งแต่เด็กตำบรพีโบราณจึงเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมเป็นอันดีและมีความซื่อสัตย์สุจริต (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2534)

ด้วยเหตุนี้ นิทานพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานตอนใต้ตลอดมาจนแม้ในปัจจุบัน เด็กวัยเรียนภาคอีสานตอนใต้ซึ่งได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนคู่ขนานไปกับการอบรมเลี้ยงดูทางบ้าน ก็ยังอยู่ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้จึงเป็นสิ่งที่มีความหมาย ใกล้เคียง และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมที่เด็กอยู่ และมีความเหมาะสมในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กอีสานตอนใต้

ในการศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมในนิทานพื้นบ้าน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมคุณธรรมแก่เด็กอีสานตอนใต้ นั้น จากการศึกษาหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม พบว่า คำอธิบายเนื้อหาจริยศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีคุณธรรม 13 ประการ อันได้แก่ 1. ความใฝ่รู้ 2. ความขยัน 3. ความอดทน 4. การประหยัด 5. ความซื่อสัตย์สุจริต 6. ความมีระเบียบวินัย 7. ความเสียสละ 8. ความเมตตากรุณา 9. ความกตัญญูกตเวที 10. การตรงต่อเวลา 11. ความสามัคคี 12. ความยุติธรรม 13. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงคำอธิบายในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดังนี้ คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เพิ่มหน่วยที่ 7-10 ดังนี้ หน่วยที่ 7 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หน่วยที่ 8 ศรัทธาในพระรัตนตรัยและพระพุทธศาสนาสุภามิต หน่วยที่ 9 การเจริญจิตและเจริญปัญญา หน่วยที่ 10 ศาสนพิธี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ให้ใช้คำอธิบายเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย และพุทธสุภามิต การบริหารจัดการและเจริญปัญญา และ ศาสนพิธี แทนคำอธิบายจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 แต่เนื้อหาพุทธศาสนา ดังกล่าวครอบคลุมคุณธรรมทั้ง 13 คุณธรรมในกิจกรรมจริยศึกษา ซึ่งคุณธรรม ดังกล่าวสะท้อนภาพรวมให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ตลอดจน เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมา ทั้งจากวัฒนธรรมของคนภาคกลางและ อารยธรรมตะวันตก และมีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ฉบับนี้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นสำคัญ (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2535) ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า คุณธรรมที่ปรากฏในคำอธิบายจริย ศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) น่าจะมีความแตกต่างจากคุณธรรมของชาวอีสาน ตอนใต้ เพราะสภาพพื้นฐานของสังคมมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงต้องการจะ วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาค อีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่ามีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใดและ ในเรื่องใดบ้าง เพื่อจะได้นำนิทานพื้นบ้านภาคอีสานเหล่านั้น มาจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และขณะเดียวกันคุณธรรมของท้องถิ่นที่ปรากฏใน นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้จะปรากฏออกมา เพื่อจะได้นำคุณธรรมของท้องถิ่น ที่มีค่าเหล่านั้น มาให้นักเรียนเรียนและปรับให้เข้ากับสังคมในท้องถิ่นอีสานตอนใต้ ได้อย่างเหมาะสม และในขณะเดียวกันก็จะทำให้รากฐานความเป็นมาของแหล่ง ก่อเกิดคุณธรรมของท้องถิ่นอีสานตอนใต้ เป็นที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น

ในหมู่ของคนไทยภาคอื่น ๆ เพื่อให้คนไทยทั่วทั้งประเทศมีความเข้าใจ และยอมรับวิถีชีวิตบางประการของคนภาคอีสานตอนใต้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ขอบเขตของการวิจัย

1. นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่นำมาวิเคราะห์นี้ เป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่าโดยชาวบ้านที่มีความสามารถในการเล่านิทานพื้นบ้าน และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ของภาคอีสานตอนใต้ จังหวัดละ 3 คน จำนวน 21 คน ได้นิทานพื้นบ้าน จำนวน 166 เรื่อง และนิทานพื้นบ้านที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้นิทานพื้นบ้าน จำนวน 222 เรื่อง
2. คุณธรรมในที่นี้ หมายถึงคุณธรรม 13 ประการที่ปรากฏในคำอธิบายเนื้อหาจริยศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เท่านั้น
3. นิทานพื้นบ้านที่ใช้ในการวิจัย ได้จากการรวบรวมเป็นนิทานที่ผู้วิจัยสุ่มเลือกเฉพาะนิทานพื้นบ้านที่แพร่หลายรู้จักกันดี ในกลุ่มชาวบ้านในจังหวัดภาคอีสานตอนใต้เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ หมายถึงการพิจารณาแยกแยะสาระหรือแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้

ความสอดคล้อง หมายถึงแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีความหมายและการตีความที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน หรือประสานกับคุณธรรมที่ปรากฏในคำอธิบายเนื้อหาจริยศึกษากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

สาระของนิทาน หมายถึงส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องของนิทานที่ให้ข้อมูลและความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในเขตอีสานใต้

แนวคิด หมายถึงแก่นของเรื่องที่เป็นความคิดหรือความมุ่งหมายหรือประเด็นหลักจากเค้าโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านอีสานตอนใต้

คุณธรรม หมายถึงสภาพคุณงามความดี ที่เป็นหลักหรือแนวทางให้ยึดถือปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึงความดีหลักและแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มคนในภาคอีสานตอนใต้ ซึ่งครอบคลุมสภาพคุณธรรมที่กำหนดไว้ในขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม หมายถึงความคิดหรือแก่นของเรื่องที่เป็นประเด็นหลักในเรื่องคุณงามความดีและแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มคนในภาคอีสานตอนใต้

นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ หมายถึงนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาและหรือนิทานที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในท้องถิ่นภาคอีสานตอนใต้ โดยไม่ปรากฏหลักฐานต้นเรื่องที่แน่ชัด เป็นเรื่องที่สะท้อนขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ที่มาของกลุ่มคนในภาคอีสานตอนใต้

ชาวบ้านที่เล่านิทาน หมายถึงชาวบ้านในจังหวัดภาคอีสานตอนใต้
ที่มีความสามารถในการเล่านิทานพื้นบ้าน และเป็นผู้ได้รับการเสนอชื่อโดย
เจ้าหน้าที่ของศูนย์วัฒนธรรมแต่ละจังหวัดในภาคอีสานตอนใต้

คุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตร หมายถึงสภาพคุณงามความดีที่กำหนด
ให้ผู้เรียนได้เรียน ในคำอธิบายเนื้อหาจรรยาวิชา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งประกอบไปด้วยคุณธรรม 13 ประการ ดังนี้

1. ความใฝ่รู้ หมายถึงความสนใจที่จะศึกษาธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อม สิ่งน่ารู้ น่าสนใจต่าง ๆ การแสวงหาความรู้เพิ่มพูนสติปัญญา
2. ความขยัน หมายถึงการใช้ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ
ในการปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความเข้มแข็ง รับผิดชอบ อดทน และมานะ
บากบั่นไม่ทอดทิ้ง
3. ความอดทน หมายถึงความทนทานของร่างกายและจิตใจ
ในการทำงานทุกอย่างด้วยความเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาควบคุม
ตนเองให้อยู่ในอำนาจเหตุผล ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ หรือถ้อยคำที่ทำให้เจ็บ
แค้นใจ
4. การประหยัด หมายถึงการใช้จ่ายพอควรแก่ฐานะและ
รู้จักใช้จ่ายด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของตนเองและครอบครัวอย่างพอดี
5. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึงความประพฤติดี ประพฤติชอบ
ทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง หลอกหลวงผู้อื่น ประพฤติตรงไป
ตรงมาถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและกฎหมายของบ้านเมือง
6. ความมีระเบียบวินัย หมายถึงการปฏิบัติตามข้อบังคับ
คำสั่ง กฎหมาย กฎกติกา ระเบียบ ที่สังคมวางไว้เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ
ของคน

7. ความเสียสละ หมายถึงการกระทำที่แสดงถึงไมตรีจิต ความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น เช่น ให้ทรัพย์สิน สิ่งของ อาหาร น้ำใจ ตลอดจนแรงงาน ช่วยเหลือ เจือจานแก่บุคคลที่ควรให้ เพื่อให้เขาได้รับความ สะดวกมีความพอใจ

8. ความเมตตา กรุณา หมายถึงความคิดปรารถนาให้ผู้อื่น เป็นสุข เมื่อตนมีความสุขสำราญแล้วก็อยากให้ผู้อื่นมีบ้างและมีความคิดปรารถนา จะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเห็นผู้ใดมีความทุกข์ก็รู้สึกสงสารเห็นใจ อยากช่วยเหลือ ให้พ้นจากความทุกข์นั้น

9. ความกตัญญู กตเวทิตะ หมายถึงการระลึกถึง การตอบแทน บุญคุณของผู้มีพระคุณในสิ่งที่มีประโยชน์ โดยอยู่ในขอบเขตของศีลธรรม

10. การตรงต่อเวลา หมายถึงการทำงานหรือกิจกรรม ใด ๆ ให้ตรงกับเวลาหรือให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้

11. ความสามัคคี หมายถึงความพร้อมเพรียงปรองดองกัน ในการปฏิบัติคน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในการสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ ต่อตนและสังคมไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจเป็นธรรม

12. ความยุติธรรม หมายถึงการตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการ พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผล ยุติธรรมปราศจากความลำเอียงมีเหตุผล

13. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี หมายถึงการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม อันได้แก่ การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันสงกรานต์ วันสารท วันลอยกระทง การบวชนาค

อีสานใต้ หมายถึงอีสานตอนใต้ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมที่เด่นชัดเป็น เอกลักษณะเฉพาะตัว ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยานาจเจริญ และยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยรวบรวมความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของภาคอีสานตอนใต้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มคนในภาคอีสานตอนใต้ และคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จากตำราทางวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ จำนวน 388 เรื่อง ได้จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

2.1 แหล่งปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ ชาวบ้านที่มีความสามารถในการเล่านิทานพื้นบ้านและเป็นผู้ได้รับการเสนอชื่อโดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์วัฒนธรรมแต่ละจังหวัดในภาคอีสานตอนใต้ 7 จังหวัด ๆ ละ 3 คน รวมผู้เล่านิทานทั้งหมดจำนวน 21 คน ได้นิทานพื้นบ้าน จำนวน 166 เรื่อง

2.2 แหล่งทุติยภูมิ (Secondary source) เป็นนิทานในหนังสือ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่จัดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรตามสื่อสิ่งพิมพ์ โดยรวบรวมจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้นิทาน 222 เรื่อง

3. เครื่องมือในการวิเคราะห์

3.1 สร้างเครื่องมือวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ ดังนี้

3.1.1 ตารางวิเคราะห์สาระและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสาน

3.1.2 ตารางวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

3.2 กำหนดขอบเขตการวิเคราะห์สาระในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้และขอบเขตในการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

3.3 นำตารางวิเคราะห์ทั้ง 2 ตารางไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) แล้วนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้เป็นตารางวิเคราะห์ในการวิจัย

4. ศึกษานำร่อง โดยการอ่านนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้จำนวน 30 เรื่อง นำมาวิเคราะห์ลงในตาราง แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (Criterion related validity) ผลปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน มีความเห็นตรงกับผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัย และนำนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่ได้วิเคราะห์แล้วนั้นมาทำการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

5. นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผลการเปรียบเทียบการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้

6. ทำการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ 2 ขั้นตอน คือ

6.1 การวิเคราะห์สาระและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้

6.2 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

7. วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากตารางวิเคราะห์ทั้ง 2 ตาราง มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมของท้องถิ่นอีสานใต้ในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในแง่คุณธรรมให้แก่เด็กในท้องถิ่นอีสานใต้
3. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนเลือกนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมนำไปใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
4. การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ในการรวบรวมนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้เพื่อนำมาสร้างเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กในท้องถิ่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย